

Hur billig kan kvalitativ slöjdundervisning vara?

En studie där ramfaktorer för slöjdundervisningen undersöks.

Christoffer Hörnhagen

Institutionen för ämnesdidaktik

Självständigt arbete 15 hp, grundnivå

Vårterminen 2024

Kurs: HVE1VU

Ämne: Slöjd

Handledare: Eva-Lena Forslind

Examinator:

English title: How cheap can qualitative slojd education be?

Stockholms
universitet

Hur billig kan kvalitativ slöjdundervisning vara?

En studie där ramfaktorer för slöjdundervisningen undersöks.

Christoffer Hörnhagen

Sammanfattning

Studien fokuserar på vilka konsekvenser ramfaktorer får för undervisningens genomförande, samt en läroplansanalys mellan LGR 22 och LGR 62, studien genomförs med kvalitativ metod och semistrukturerade intervjuer. Studien utgår från definierade teorier om nyliberalism, ramfaktorer och läroplansanalys. Syftet med studien är att undersöka ramfaktorers påverkan på undervisning i Slöjd och hur utvecklingen sett ut från 1962 tills idag i, med forskningsfrågorna:

- Påverkar ekonomiska ramfaktorer kvaliteten i slöjdundervisningen, och i så fall hur?
- Blir slöjdundervisningen olikvärdig givet skillnader i ekonomiska förutsättningar, och i så fall på vilket sätt?

Resultatet visar att lärarnas ramfaktorer i regel försämrats över tid. Dessutom visas att undervisningen blir olikvärdig som en konsekvens av stora skillnader i ramfaktorer, mellan skolor. Studien visar vidare att ramfaktorer inte främjar elevernas kreativitet, då undervisningen måste strömlinjeformas för att kosta mindre. Lärare drar ut på moment i syfte att låta tiden gå då elever blir klara och det inte finns ekonomiskt utrymme att ge eleven i fråga fler utmaningar. Tecken på att elevernas förkunskaper blir en begränsande faktor för undervisningen. Dessutom visar studien att andra än slöjdlärare beslutar om slöjdsalars utformning, inköp och inventarier i nutid. Slutligen visar studien att skillnaden mellan LGR 62 och LGR 22 är betydande då LGR 62 reglerar lärarens resurser/*ramfaktorer* för att bedriva undervisning, jämfört med LGR 22 som inte reglerar mer än med oprecisa formuleringar i kommentarmaterialet.

Nyckelord

Slöjd, ekonomiska förutsättningar, kursplansutveckling, ramfaktorer, likvärdighet.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställningar.....	3
1.2 Frågeställningar:.....	3
2. Bakgrund	3
2.1 Skolans styrdokument	6
2.2 Definition av begrepp.....	7
3. Tidigare forskning.....	8
4. Teoretiska utgångspunkter	11
5. Metod.....	12
5.1 Databesamling och urval	14
5.2 Analysstrategi för bearbetning av insamlat material samt en avgränsning	15
5.3 Forskningsetiska aspekter	16
5.4 Kvalitetskriterier	17
5.5 Metoddiskussion.....	18
6. Resultat	19
7. Diskussion och slutsatser.....	28
7.1 Implikationer för undervisningen	31
7.2 Vidare forskning	32
8. Referenser	34
8.1. Bilagor	38

1. Inledning

Syftet med slöjd har inte förändrats särskilt mycket över tid. I kommentarmaterialet till slöjd inleds texten med:

Ämnet slöjds ställning i skolan bygger på dess bidrag till en allsidig personlig utveckling och utvecklingen av förmågor som varje individ har användning av och som är till nytta för samhället i stort. Förmågan att formge, framställa och uttrycka sig med föremål skänker tillfredsställelse och är en del av människans bildning. (Skolverket, 2022, s.5)

Skolinspektör Nilson formulerade 84 år tidigare syftet ännu tydligare och med avsevärt färre ord: ”I slöjdundervisningen skall, som redan sagts, huvudintresset vara barnens allsidiga fostran” (Nilsson, 1938, s.8). Citatet är gammalt, men än så aktuellt. Tolkningen förfaller sig vara synonymt för båda citaten. Men tiden har förändrats, ämnets förutsättningar likaså. Antingen som en konsekvens av politiska beslut eller samhällets utveckling i stort.

Finns det intressen som motverkar de mervärden som ovan eftersträvas? I

kommentarmaterialet till kursplanen i slöjd (Skolverket, 2022, s.12) så nämns det bland annat att eleverna ska möta olika sorters material inom huvudmaterialens omfång i såväl trä som metall såsom textil, glas och plåt (Skolverket, 2022, s.12). Avsaknaden av tydliga riktlinjer för vad eleverna ska kunna i de olika årskurserna kan bidra till en otydlighet i vad som förväntas av en lärare och vilka *ramfaktorer* läraren ska få, för att uppnå god kvalitet i undervisningen. Detta kan få konsekvensen att ekonomin bestämmer kursinnehållet i stället för läroplanen eller Skolverket, eftersom det inte är definierat om eleverna ska göra dyrare moment såsom att gjuta, eller om det räcker med billigare tekniker såsom exempelvis virkning eller täljning. Som kontrast kan man ställa LGR 22 (Skolverket, 2022) mot skrivningen i LGR 62 (Skolöverstyrelsen, 1962) där den gamla läroplanen beskriver mer ingående vad som ska ingå i undervisningen under grundskolans år genom att bland annat exemplifiera vad som ska läras ut för slöjdformerna (som då var skilda ämnen med varsin kursplan). Det vore därmed intressant att reflektera kring vad för förutsättningar LGR 22 (2022) ger lärarna för möjligheter att motivera kostnader för läromedel i ämnet slöjd, givet de skillnader som finns mellan dessa två kursplaner.

En stor variation av förbrukningsmaterial och verktyg av olika slag är en central förutsättning för en god undervisning i slöjd, vilket understryks i kommentarmaterialet för slöjd (Skolverket, 2022). På samma sätt som en snickeriverkstad utan verktyg av rätt sort och i rätt mängd för ändamålet, inte är ett konkurrenskraftigt snickeri på den privata marknaden. I kommentarmaterialet för slöjd finns dock två lydelse som tyder på viss dissonans vad gäller frågan om just tillgång till resurser. Å ena sidan ska det finnas en ospecificerad variation av olika material att tillgå i en ospecificerad mängd, å andra sidan ska den undervisande läraren, med hänsyn till bland annat lokala förutsättningar, besluta om progression sett till val av hantverkstekniker att undervisa i (Skolverket, 2022). Detta ska ställas i kontrast till Skolöverstyrelsens LGR 62 (1962) eller Nilssons (1938) beskrivning av slöjdundervisning och dess innehåll i både utrustning och undervisning. LGR 62 (1962) står i kontrast till dagens kommentarmaterial och kursplan, LGR 22 (2022) eftersom det är synnerligen tydlig och välformulerad i frågan om vad slöjdsalen ska användas till och vilka resurser som behövs därtill.

Ett antagande jag har inför detta arbete är att avsaknaden av tydliga riktlinjer påverkar slöjdundervisningens utformning negativt idag. Det finns varken något styrande kring vad som är goda förutsättningar för slöjden eller ett definierat minimumnivå/maxnivå vad gäller tillgång till verktyg eller material i vare sig mängd eller variation i dagens kursplan och kommentarmaterial för LGR 22 (2022). Ett annat antagande som blir centralt för uppsatsens frågeställningar är huruvida bristen på tydliga ramar skulle kunna skada den likvärdighet som ska råda mellan skolor, oaktad huvudman. Detta eftersom det blir upp till huvudmannen eller verkställande direktören att i slutändan besluta om tilldelning av ekonomiska medel till undervisningsmaterial, eftersom Skolverket inte styr, något jag själv upplevt se tydliga tecken på under min yrkesverksamma tid. Andra lärare jag mött under min studietid kan dock argumentera för att avsaknad av tydliga ramar är nödvändigt för att läraren ska kunna sätta sin prägel på undervisningen med hjälp av sin professionalism. Varför det skulle bli en bättre undervisning om läraren själv får avgöra i förhållande till den tydliga styrningen som fanns med Skolöverstyrelsens LGR 62 (1962) framgår dock inte i de diskussionerna jag haft med de lärarna. Kvar finns då frågan om det finns tecken på att krympande ekonomiska ramar som idag råder påverkar undervisningen negativt, sett till undervisningens innehåll, och i så fall hur?

Den här uppsatsen fokuserar dels på en jämförelse av läroplaner för slöjd, närmare bestämt LGR 62 (1962) och LGR 22 (2022). Jämförelserna kombineras med kvalitativa intervjuer där

de ekonomiska förutsättningarna undersöks, samt dess konsekvenser för undervisningen som slöjdlärare arbetar med i det vardagliga arbetet.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka vilka konsekvenser läroplansutvecklingen med kommentarmaterial, tillsammans med tillhörande relevanta dokument, får för *ramfaktorerna* på undervisningen. Samt att undersöka huruvida formuleringarna i kursplaner med tillhörande dokument påverkar likvärdigheten i skolan för ämnet slöjd.

I denna studie undersöker jag hur slöjdundervisningen påverkas av ekonomiska ramfaktorer. Syftet är också att undersöka om slöjdundervisningens likvärdighet påverkas av ekonomiska ramfaktorer

1.2 Frågeställningar:

1. Påverkar ekonomiska ramfaktorer kvaliteten i slöjdundervisningen, och i så fall hur?
2. Blir slöjdundervisningen olikvärdig givet skillnader i ekonomiska förutsättningar, och i så fall på vilket sätt?

2. Bakgrund

I bakgrundsavsnittet ges en kort beskrivning av hur skolans byggnadstekniska utformning, som *ramfaktor* för slöjden, har förändrats i allmänna drag mot en *nyliberal* samtid. Därutöver presenteras delar av skollagen som gäller idag och 1962 med fokus om skrivningen om likvärdighet. Det skrivs även ett kort stycke om undervisningstid. Slutligen förklaras begrepp som inte är har en entydigt vedertagen innebörd.

Skolans utformning (som byggnad) är en ramfaktor som inte knyts direkt till undervisningen och kursplaner, men påverkar förutsättningarna för det didaktiska genomförandet och således blir relevant för uppsatsens innehåll.

Det ska nämnas att: LGR 62 (1962) är en kursplan som gällde från 1962. Kursplanen för Slöjd med tillhörande anvisningar är väl detaljerad med tydliga skrivningar om innehåll för undervisning i de olika stadierna. Slöjdamnet är uppdelat i två ämnen med likvärdiga beskrivningar vad gäller det övergripande, men med materialspecifika anvisningar och mål för undervisningen. LGR 62 (1962) hänvisar till nedan uppräknade anvisningar och bestämmelser vad gäller inredning och utformning, vilket gör dem relevanta att studera för ämnet.

En av de större förändringarna, mot vad som fanns då LGR 62 (1962) gällde, är avsaknaden av bestämmelser för hur skolbyggnader, men även undervisningssalar och dess inventarier för de olika ämnena, ska se ut. Skolverket (2024) skriver på sin hemsida: ”Det finns inga regler för hur skolor och förskolor ska se ut” (Skolverket, 2024). Vidare hänvisar Skolverket (2024) till Boverkets exempelsamling på skolor, vilket inte är bindande exempel då de fyller en vägledande funktion (Boverket, 2023). Detta blir således ett tydligt exempel på hur nyliberal teori påverkar Skolverkets i sin styrning av skolan.

Under 1900-talets mitt fanns dock tydliga skrivningar för hur skolor skulle utformas vid byggnation. Skolöverstyrelsen ägde frågan och gav ut första upplagan: *folkskolebyggnader och bestämmelser angående byggnader för folkskoleväsendet* (1944) samt tredje upplagan: *anvisningar och bestämmelser angående byggnadsföretag för skolväsendet* (1955) som sedan efterföljdes av fjärde upplagan, med tillägstryck över tid (1961): *Skolbyggnader Del 1 och 2*.

- Andra upplagan, från 1947 (Skolöverstyrelsen), finns inte på Kungliga biblioteket. Det står angivet att den är stencilerad vilket kan tolkas som att den inte skiljer sig från 1944 års utgivning enligt personal på Kungliga biblioteket, men oaktat kunde inte den hittas av personalen på Kungliga biblioteket.

Skolöverstyrelsens anvisningar från 1944 är intressanta för slöjdens pedagogik utifrån frågeställningar om ekonomi och likvärdighet. I dess anvisningar finns exempelvis bestämmelser om slöjdsalens utformning vad gäller exempelvis; takhöjd, fönsterplacering, golv, ventilation, golvyta, förrådsyta med mera. Dessutom finns inventarielistor för slöjdsalar. Dessa inventarielistor är utarbetade för att kunna anpassa salens utrustning till skolans undervisning, varpå tre alternativ utarbetats av Skolöverstyrelsen (1944); Alternativ ett för inventarier är avsett för endast träslöjd, medan alternativ två för inventarier är avsett för

träslöjd utan svarvning och med möjlighet för metallbearbetning, alternativ tre är för träslöjd med träsvarning som kombineras med alternativ ett. Skolöverstyrelsen (1955) skrift om skolbyggnader ger samma tydliga vägledning för skolbyggnaders och undervisningssalars utformning, men saknar inventarielista för slöjden.

Skolöverstyrelsen (1961) ger fortsatt tydliga riktlinjer för salars utformning av slöjdsalar, som föregångarna. I detaljanvisningar från Skolöverstyrelsen, andra tryckningen (1964), återfinns en inventarielista för trä och textil slöjdsalars utrustning som är lik den från 1944 som nämns ovan. I tilläggsritningar utgivna 1970 återfinns återigen principritningar för trä- och metallslöjdsalar som en del av Skolöverstyrelsens skriftserie 20, skolbyggnader (1961).

1969 publicerar Skolöverstyrelsen (1969–1972) kompletterande handlingar till 1961 års *skolbyggnader* (Skolöverstyrelsen, 1961). I den återfinns återigen tydliga styrningar över slöjdsalarnas utformning och större inventarier såsom arbetsbänkar, fast inredning och större maskiner.

Arvidsson och Johansson gav (2002) ut en vägledning för slöjdlärare ur en arbetsmiljömässig synpunkt, deras skrift innehöll en inventarielista för slöjdsalar som enligt dem inte skulle användas som en utrustningslista. Skriften finns inte längre att tillgå på Arbetsmiljöverkets hemsida och kan således inte anses vara gällande. Även Arvidsson och Johansson (2022, s.6) anger i sin skrift att utrustning i salen är en lokal angelägenhet som inte läroplanen styr. Vilket bekräftar en förändring av synen på styrning av nyliberal karaktär, eftersom central myndighet inte styr salens inventarier.

Sammanfattningsvis har således salarnas utformning och inventarier gått från att vara styrda av Skolöverstyrelsen till att inte vara styrda av nuvarande ansvarig myndighet, Skolverket, vilket är i linje med en utveckling av nyliberal karaktär.

Några ord om undervisningstid

Undervisningstiden har minskats. Idag har en elev 1,31 timmar slöjd, räknat på Skolverkets timplan om 140 timmar på högstadiet delat på 35,6 (antal skolveckor) delat på tre år (Skolverket, 2022). Att jämföra med exempelvis 4 timmar i veckan i årskurs sex (i årskurs 7–

9 kan dessa 4 timmar fördelas mellan musik, teckning och slöjd enligt anvisning) med LGR 62 (1962).

2.1 Skolans styrdokument

Skolan styrs främst av skollagen 2010:800 (2010). I den framgår det för studien intressanta att utbildningen ska vara likvärdig. Detta förstärks i Regeringens proposition, *principiella utgångspunkter*, för den nya skollagen (Regeringen, 2010). Nedan lyfts några intressanta skrivningar i skollagen och dess proposition fram. Sista citatet är från Skollagen (Regeringen, 1962) som gällde under LGR 62 (1962) hade följande skrivning om likvärdighet, vilket då benämndes som enhetlighet. ”9 § Utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform och inom fritidshemmet oavsett var i landet den anordnas.” (SFS 2010:800. §9)

Kommuner och andra huvudmän har ett uttalat ansvar för utbildningens kvalitet och likvärdighet. Alla huvudmän måste således erbjuda utbildning av sådan kvalitet att barn, ungdomar och vuxna får likvärdiga förutsättningar för att nå utbildningens mål. Alla barn och elever ska få möjlighet att utvecklas så långt som möjligt utifrån sina egna förutsättningar. Också de elever som lätt når målen ska ges ledning och stimulans att nå längre i sin kunskapsutveckling. En genomgående ambition i förslaget till ny skollag är att stärka kvaliteten, likvärdigheten och valfriheten i de utbildningar och övriga verksamheter som regleras i lagen. (Regeringen, 2010. s.202)

Likvärdighet betyder inte likformighet eller att alla elever ska få lika mycket resurser. Likvärdighet upprätthålls av mål i skollag och läroplaner, betygskriterier, bestämmelser om minsta garanterad undervisningstid, ämnen, lärarbehörighet, särskilt stöd, överklagande samt tillsyn och kvalitetsgranskning. Likvärdighet innebär här att de fastställda målen kan nås på olika sätt beroende på lokala behov och förutsättningar. Kvaliteten i verksamheten ska dock ha lika hög nivå oavsett var i landet verksamheten bedrivs. (Regeringen, 2010. s.228)

Skolstyrelsen skall beakta den allmänna utvecklingen på skolväsendets område, följa skolväsendets tillstånd inom kommunen och taga erforderliga initiativ för att bereda barn och ungdom i kommunen tillfredsställande utbildning.

Skolstyrelsen skall vidare

- a) i den mån sådant ej tillkommer annan, ombesörja de angelägenheter avseende skolväsendet i kommunen, vilka äro att hänföra till förvaltning och verkställighet,
- b) tillse, att verksamheten vid skolorna fortgår enligt gällande föreskrifter, och sörja för samordning av och enhetlighet i verksamheten,
- c) främja pedagogiska försök och lärarnas fortbildning samt
- d) verka för samarbete mellan hem och skola. (Regeringen, 1962. s.718)

Skrivningarna är relevanta att lyfta fram, eftersom jämförelserna visar att undervisningen inte är likvärdig på det vis att ramfaktorerna för att bedriva undervisning har förändrats markant under 1900-talets sena hälft och in på 2000-talets första hälft.

2.2 Definition av begrepp

Här beskrivs specifika begrepp där innebörden av ett begrepp inte är självklar utan vidare definition.

Materialgemensamma salar

Studien skriver ut salar för slöjdens alla material som *materialgemensamma* salar då syftet med salarna är att man frångår textilslöjdsalar och trä- och metallslöjdsalar till förmån för en gemensam slöjdsal.

Slöjdens material

I kommentarmaterialet till slöjd (Skolverket. 2022) nämns trä, metall, textil som traditionella material men att det också finns andra material som inte exemplifieras (Skolverket. 2022). Det innebär att slöjdens material är det förbrukningsmaterial som används i arbetet. Ej att förväxlas med verktyg som benämns separat som just verktyg.

Ramfaktorer

Med ramfaktorer menas *tekniska* faktorer såsom salar utformning och inventarier, förbrukningsmaterialbudget eller andra saker som har bäring på ekonomi och påverkar undervisningens utformning.

3. Tidigare forskning

I detta kapitel presenteras tidigare forskning och publicerade rapporter och forskningsartiklar som är relevanta för studiens syfte och besvarande av dess frågeställningar.

Sökmetod

Med hjälp av Google Scholar och Diva portal (sökorden *slöjd* och *ekonomi*) har relevant forskning som ligger nära studien, letats fram. Avslutningsvis har kursplaner, med relevanta tillhörande dokument, hämtats hem från Skolöverstyrelsen och Skolverket avseende LGR 62 (1962) och Skolverkets (2022) LGR 22.

En splittrad lärarkår för ett gemensamt ämne

I Frohagens rapport (2023) publicerad av Skolverket om Slöjd som skolämne görs många observationer kring ämnet, i detta textavsnitt tas det som är relevant för denna studie upp i syfte att tydliggöra uppsatsens relevans.

Frohagen (2023) beskriver att lärarkåren är splittrad i mycket rörande slöjdundervisningen. Bland annat menar vederbörande att mindre än var tionde slöjdlärare anser att slöjdämnet är ett, vilket vederbörande styrker genom att referera till Skolverkets nationella ämnesutvärdering (2015). Frohagen tillägger att det inte är säkert att uppfattningar finns kvar i dag, men att det inte undersökts närmare i tid. Frohagen beskriver vidare hur slöjdlärare inte kan anses vara en enad lärarkår, vad gäller hur slöjdlärare motiverar slöjdens mervärde eljest syfte för skolan. Frohagen fortsätter sitt resonemang med att det finns risker kopplat till den splittrade lärarkåren som kan resultera i en olikvärdig slöjdundervisning, eftersom olika lärare prioriterar olika vad gäller undervisningsinnehåll (2023, s.2–3).

En annan orsak som Frohagen lyfter fram som delorsak till att lärarkåren inte uppfattar sig som slöjdlärare över alla materialen har att göra med att lärarutbildningarna ser olika ut, eller att lärarens yrkesbakgrund ser ut på olika sätt. Än mer relevant för denna uppsats är att Frohagen betonar vikten av adekvat utrustade salar (goda ramfaktorer) som en förutsättning för god undervisning (2023, s.2, 5).

För studien blir det relevant utifrån frågeställningar om likvärdighet, som kopplas till den läroplansteoretiska jämförelse av kursplanerna LGR 62 och LGR 22. Givet att Frohagen (2023) påvisar att kursplanerna idag ser annorlunda ut än den gjorde 1962 (Skolöverstyrelsen) så finns det relevans att fundera över om skillnaderna och om de har åverkningar på ämnet utöver textinnehållet. Skillnader som kan innebära att likvärdigheten blir bristande vad gäller ramfaktorer såsom tilldelning av ekonomiska resurser eller materiella förutsättningar att bedriva undervisning.

Slöjdämnets utveckling-Läroplansteori

Kajsa Borgs (1995) avhandling om slöjdämnet i förändring undersöks slöjdämnets förändring mellan 1962 och 1994.

Borg (1995) skriver bland annat om vad eller vem som påverkar ett slöjdämne, hon går inte in på de ekonomiska aspekterna men jämför kursplaner och drar slutsatsen om hur kursplanerna påverkar slöjdläraren i sitt arbete. Bland annat återger Borg (1995, s.135–136) att slöjdlärare inte är särskilt bundna av kursplanerna och utvecklar undervisningen efter eget tycke och smak i stor utsträckning. En annan slutsats Borg (1995, s.135) gör är att kursplanernas utformning över tid, som granskats ger dåligt eller inget stöd till nyexaminerade lärare som är oerfarna i yrket. Studiens bidrag blir således att komplettera Borg (1995) genom att titta på LGR22 (2022) och dess påverkan på ekonomiska ramfaktorer för undervisningen, samtidigt som LGR62 (1962) studeras.

Vidare skriver Borg (1995) att slöjdens kärna inte utvecklats avsevärt då barnens förmåga till skapande är centralt för undervisningen oaktat om det är från 1962 eller 2024 års läroplan. Men lokala begränsningar skapar olika synsätt på undervisningens genomförande konstaterar Borg (1995). Således kompletteras Borgs (1995) analys med att jämföra LGR 62 (1962) med LGR 22 (2022) ur ett ramfaktorsperspektiv.

Slöjdens framtid

Wahlstén (2017) undersöker hur det resoneras och argumenteras kring svensk slöjdundervisning under 2010-talet. En av slutsatserna är att ämnet saknar mervärde sett från exempelvis föräldraperspektivet som mer ser det som ett avbrott i skoldagen (s.54). Relevant för denna studie är dock att Wahlstén lyfter att slöjden borde innehålla; modern teknik, programmering, samhällsutveckling, entreprenörskap och innovation. Mycket av det som räknas upp är beroende av ramfaktorer, vilket innebär att det är av intresse att undersöka hur

läget ser ut avseende ramfaktorer. Har exempelvis skolor möjlighet att inkludera det som Wahlstén räknar upp som möjligt och önskvärt, framtida, innehåll sett utifrån ramfaktorer?

Textilslöjd

Jeansson (2017, s. 172–173) skriver om hur textillärare väljer bort vävning som en del av undervisningen i den textila delen av slöjden, som en konsekvens av ramfaktorernas begränsningar. Dels nämns att momentet väljs bort av en lärare som en konsekvens av didaktiska skäl kopplat till kursplanen LGR11 (2011), men ramfaktorer såsom yta eller tid nämns av flera andra lärare som orsak till rationaliseringen. Jeansson (2017) ställer sig frågan vad som händer med textilslöjden när vävning väljs bort, det står trots allt inte vilka tekniker som lärarna ska lära ut i LGR11 (2011). För denna studie blir den frågan aktuell utifrån perspektivet att vävstolen kan ses som ett exempel på slöjtekniker som rationaliseras bort, utan att kompletteras med nytt innehåll, i textilslöjden som en konsekvens av ramfaktorer, även i LGR22 (2022).

Kreativitet och metallslöjd.

I den nationella utvärderingen av slöjd i grundskolan (Hasselskog & Ekström, 2015, s.94) lyfts att många elever anger att de aldrig eller sällan arbetat med två och tredimensionella skisser. Det lyfts som problematiskt utifrån perspektivet att eleverna ska själva stå för idéutvecklandet. Dessutom nämns att lärare lägger mycket fokus på rätt och säker hantering av olika verktyg och maskiner, dock diskuteras inte val av verktyg och maskiner för undervisningen. Ämnesutvärderingen konstaterar också att metallslöjd är sparsamt förekommande, åtta av tio slöjdlärare ägnar sig lite åt undervisning i metallslöjd (Hasselskog & Ekström, 2015, s.101). Dessutom lyfts förekomsten av materialgemensamma salar, en kritisk aspekt som lyfts är att förutsättningarna för undervisning i olika material inte blir bra för någon materialinriktning (Hasselskog & Ekström, 2015, s.58).

Sammanfattningsvis kan konstateras att det finns studier som indirekt eller direkt berör ramfaktorerna och dess inverkan på slöjdundervisningen, men inte med ett ekonomiskt fokus. Ovan studier, tillsammans med de teoretiska utgångspunkter och undersökning av skillnader i nämnda läroplaner, har gett inspiration till att undersöka de ekonomiska ramfaktorernas aspekter av slöjdundervisningen.

4. Teoretiska utgångspunkter

Läroplansteori.

Läroplansteori är en teori som kan beskrivas som tvärvetenskaplig. Den kan beskrivas stå på två ben; den *normativa* som beskriver hur kunskap ska förmedlas och den *undrande* som försöker svara på varför läroplaner är utformade såsom de är (Lundgren, 2017). Borg (1995), som i sin tur refererar till Goodson (1994), menar att kursplaner måste analyseras i sitt sammanhang vad gäller dels tid, ideologi och politiskt. Borg (1995) fortsätter och beskriver att läroplaners tillämpning måste undersökas och inte bara texten i sig, med det menar hon att det finns del individuella tolkningar av kursplaner men också andra aktörer som påverkar tillämpningen.

Olika tolkningar av läroplanen enligt Borg (1995).

”Den läroplan som avses att genomföras, den andra nivån är *lärarens tolkningar*, vad läraren avser att undervisa om, sedan den tredje vilken representerar elevernas nivå, *den verkliga läroplanen*” (Borg, 1995. s.60).

Citatet är intressant och relevant för denna undersökning. Studien kommer beröra den tredje begreppet som Borg introducerar. Dels ur ett Nyliberalt perspektiv som förklaras i följande stycke, dels ur ett ramfaktorsperspektiv utifrån min tolkning av Skolverkets skrivning om att anpassa undervisningens innehåll efter de *lokala förutsättningarna* vilket tolkas som lokala ramfaktorer (Skolverket, 2022).

Ramfaktorer.

Insikten om att läroplanen enskilt inte styr undervisningen har vuxit sedan sextiotalet och framåt (Linde, 2021). Exempelvis lyfts ramfaktorer fram som ett teoretiskt begrepp där undervisningen formas utifrån yttre begränsningar såsom, exempelvis, salar och dess utrustning eller elevantal i undervisningen/klasser (Linde, 2021).

Lundgren (1984) skriver om hur ramfaktorteorins historia tar sig i avtryck genom att de genomförde experimentliknande verksamhet i syfte att ”skatta effekterna av olika sätt att gruppera eleverna” (Lundgren, 1984, s. 69). Experimentet som genomfördes i Stockholm, undersökte olika sätt att grupperna eleverna, hade politisk grund enligt Lundgren (1984, s. 69). Ramfaktorer blir således det teoretiska begrepp som formar undersökningen kring

ekonomiska ramar. Vilket som en yttre faktor kan vara både möjliggörare och begränsare för undervisningens planerande, slöjdsalars uppbyggnad, elevstorlekar och i slutändan få konsekvenser för elevernas inläring i relation till kursplanen.

Teorin om ramfaktorer präglar de semistrukturella intervjuernas frågeställningar och hjälper mig att undersöka och kategorisera olika tecken på ekonomiska ramfaktorer påverkan på undervisningen. Detta är således en central utgångspunkt för min uppsats vad gäller både jämförelsen mellan kursplaner och kvalitativa intervjuer.

Nyliberalism.

Nyliberalismen går i grunden ut på att det finns en medborgare vars vilja ska väga tyngre än statens eller samhällets intressen, som ett led av en idé om decentralisering som eftersträvarvärt, med det följer det prioriteringar som syftar till att tillgodose medborgarens önsknings till lägsta möjliga kostnad (Linde, 2021). Utifrån perspektivet kommer studien jämföra LGR 62 (1962) med LGR 22 (2022) för att se om LGR 22, som en konsekvens av nyliberal teori, har formats till en kursplan som är styrd av andra än professionen främst. Teorin om nyliberalism kommer finnas med i insamlandet av materialet från de kvalitativa intervjuer, där undersöks vad för ekonomiska förutsättningar som lärarna anser behövas för en god slöjdundervisning sett till olika sätt att tolka kursplanen på.

5. Metod

I metodkapitlet kommer det redogöras för hur tolkningen av resultaten i studien gjordes. Avseende jämförelsen mellan LGR62 (1962) och LGR22 (2022) så gjordes en textjämförelse där skrivningar som har bäring på ramfaktorer jämfördes, det inkluderade även kringliggande dokument som har påverkan på hur kursplanerna tydes. Intervjuerna genomfördes med hjälp av semistrukturell frågemetod och bearbetades med hjälp av tematisk analys. Efter detta gjordes en sammanvägd analys mellan läroplansanalysen och intervjuernas resultat för att nå fram till slutsatserna.

Läroplansteori

En jämförelse av kursplanerna LGR62 (1962) och LGR22 (2022), med tillhörande kommentarmaterial/anvisningar, gjordes i syfte att se om det fanns tecken som visar på

möjliga skillnader för slöjdlärares förutsättningar att motivera kostnader som ämnet har, givet de maskiner och förbrukningsvaror som behövs för undervisningen. Jämförelsen grundade sig på läroplansteori där skillnaderna som LGR 62 och LGR 22 medför kritiskt granskades, dokument som hänvisas till såsom bestämmelser kring salars utformning kom också att vägas in i analysen.

Jämförelsen mellan de olika kursplanerna var avgränsade till att leta efter skillnader i skrivningarna som påverkar slöjdsalars inventarier eller lärarens möjlighet att med hjälp av texten motivera inköp, och andra kostnader som är kopplade till ramfaktorer för undervisningen. Således berördes inte didaktiska frågeställningar utifrån kursplanens formuleringar, om de inte härleds till ekonomiska ramfaktorer.

Dessutom, under bakgrundskapitlet, lyftes det fram skrivningar från skollagen 2010:800 och 1962 års skollagen som gällde under LGR 62 (Regeringen, 1962, 2010), rörande likvärdighet i grundskolan. Utdraget ur lagtexterna lyftes in sent då det blev påkallat av intervjuernas resultat.

Kvalitativa intervjuer

Därutöver samlades det in information kring hur slöjdlärare upplever att ekonomin påverkar ramfaktorer för undervisningen idag med LGR 22 (2022), genom semistrukturella intervjuer med åtta lärare i ämnet slöjd.

Intervjuernas fokus lades på LGR 22 eftersom slöjdlärarna som intervjuades hade begränsad erfarenhet av andra kursplaner som en konsekvens av deras ålder. Med undantag från en av lärarna som hade jobbat längre än resterande sju.

I takt med att de olika intervjuerna genomfördes så kunde följdfrågeställningar utvecklas och förändras över tid, i syfte att ta hänsyn till de intervjuades svar och bibehålla en nyfikenhet på deras perspektiv för att se om fler delade de nya perspektiven. Följdfrågorna var knutna till de styrande frågeställningarna och var av spontan karaktär, varav de inte redovisas nedan men delvis i resultatkapitlet. Denna del av metoden är önskad och ett av de semistrukturella intervjuernas styrka enligt Denscombe (2018, s.269).

De styrande frågeställningarna för den semistrukturerade intervjun var:

- Finns det någon skillnad i vad eleverna har fått tillverka (i slöjden) över tid under din, den intervjuade lärarens, yrkestid? (utveckla i resonemang och gärna konkreta exempel).
- Upplever du att ekonomin blir avgörande i val av hantverkstekniker, materialval och vad eleverna tillverkar? Får det några konsekvenser på kvaliteten i undervisningen kopplat till styrdokumentet, problematisera gärna.
- Upplever du att ekonomin blir begränsande för kvaliteten i val av vilka hantverkstekniker som eleverna får göra. Hade de hunnit med fler hantverkstekniker? hade de kunnat göra mer avancerade saker?
- Upplever du att kursplanerna, med deras förändringar, gett bättre eller sämre förutsättningar för dig som slöjdlärare att motivera inköp till ämnet?

Utifrån lärarnas svar på frågorna ställdes följdfrågor, där lärarna kritiskt resonerade kring påståenden och tolkningar av skrivningar i kursplanen eller didaktiska problem som härledes till ramfaktorer.

5.1 Datainsamling och urval

De som intervjuats valdes ut slumpmässigt bland slöjdlärare ur Gruppen Nationellt centrum för slöjdtutbildning, som är en sluten grupp, skapad av Jenny Frohagen (Facebook, 2024). Gruppens syfte är att sprida kunskap mellan slöjdlärare, men även andra som har intresse för slöjd. Gruppens inlägg består i huvudsak av inlägg där slöjdlärare efterfrågar kunskap från andra gruppmedlemmar, eller inlägg där information delas om alltifrån konferenser och utbildningar samt didaktiska dilemman.

Intervjuerna bedrevs beroende av närhetsprincip, vissa dels över videolänk via olika mötesplattformar, andra via fysiska möten i de fall de var bosatta i närheten. Valet av intervjumetod valdes av ekonomiska skäl både gällande tid och pengar. Intervjupersonerna hade hittats dels genom gamla kontakter från gemensamma kurser på universitetet, dels genom inlägg i gruppen ”Nationellt centrum för slöjdtutbildning”.

De som intervjuades valdes ut med kriteriet att de var yrkesverksamma slöjdlärare och att det var eftersträvansvärt att de hade lärarlegitimation och var ämnesbehöriga, dock minst att de studerar mot lärarbehörighet och är yrkesverksamma.

5.2 Analysstrategi för bearbetning av insamlat material samt en avgränsning

Bearbetning av insamlat material, från kvalitativa intervjuer, med tematisk analys.

Resultatet från de kvalitativa intervjuerna transkriberades var för sig med Word Online. Intervjuerna lyssnades därefter igenom och jämfördes mot den transkriberade texten för att hitta eventuella missar som den datorstyrda transkriberingen kunde ha gjort. När transkriberingen var kontrollerad genomfördes kodning av svaren med hjälp av Tematisk analys beskriven av Braun & Clarke (2006). Utifrån den tematiska analysen skapades underrubriker som hjälper läsaren att förstå vad stycket ska handla om, varvid stycket beskriver resultatet.

Därefter letades likheter mellan lärarnas resonemang fram för att finna gemensamma nämnare som i ett senare skede kunde ha lett till slutsatser som svarar på frågeställningarna. Samtidigt hade olikheter mellan lärarnas budskap eftersökts för att belysa skilda synpunkter i sakfrågorna, skillnader som kunde eventuellt hjälpa till i att besvara frågeställningarna. Framför allt lyftes dessa olikheter fram av transparenta skäl i syfte att öka undersökningens kvalitet.

Sammanvägd analys mellan intervjuer och läroplansanalys.

Lärarnas svar i kombination med jämförelsen mellan LGR 62 (1962), tolkad av Borg (1995) och LGR 22 (2022), bidrog till det underlag som behövdes för att kunna komma fram till slutsatser rörande frågeställningarna.

Vad gäller tolkningen av LGR 22 (2022) så jämfördes dels texternas utformning och semantik vad gällde kommentarmaterial eljest anvisningar, samtidigt vägdes de intervjuade lärarnas reaktioner och reflektioner på dessa texttolkningar in. Även delar ur bakgrundskapitlet kunde vägas in för att komplettera analysen.

Avgränsning

I läroplansanalysen kom avgränsningen vara vid vad som skrivs i LGR62 (1962) och LGR22 (2022) kommentarmaterial och kursplaner, samt de dokument som dokumenten hänvisar till, eller för studien relevant lagtext som styr kursplanernas genomförande.

Vad gäller val av läroplaner att jämföra har LGR11 med dess kommentarmaterial för slöjd valts bort (Skolverket, 2011) givet att den läroplanen är snarlik LGR 22 (2022) som gäller idag.

5.3 Forskningsetiska aspekter

Uppsatsen bedrivs inte inom ramen för något som skulle behöva en etikprövning enligt Etikprövningslagen, som finns beskrivet av Vetenskapsrådets *God forskningssed* (2017).

Studien hanterar information där det skulle kunna påverka respondentens relation till arbetsgivaren, som en konsekvens av att de har blivit intervjuade om deras ekonomiska resurser för att bedriva undervisning och vad det får för kvalitativa konsekvenser i undervisningen. Således finns det troligt en intressekonflikt där det finns skäl att hålla den intervjuades personuppgifter anonymt. Eftersom det oftast bara finns en eller två slöjdlärare på de flesta skolor har skolornas namn valts att hållas anonyma för att minska spårbarheten.

Samtliga intervjuade skriver under en samtyckesblankett, som återfinns som mall i uppsatsen bilagor. Samtliga lärare kommer också att efter uppsatsens slutförande få ta del av uppsatsen. De är också medvetna om att de närsomhelst kan avbryta sin medverkan i studien, utan att behöva uppge anledning.

I ett fall har en tredje person som inte var en av de intervjuade suttit med under en intervju, då dennes röst hörts men inte i sak varit en del av diskussionen har även denne skrivit under på en samtyckesblankett.

5.4 Kvalitetskriterier

Valet av semistrukturella, personliga intervjuer medför inga kvalitetsförsämringar på studien i sig. Däremot finns det brister med metoden precis som i alla metoder, nedan motiveras vald metod och beskriver dess kvalitéer och möjliga brister.

Genom att låta de intervjuade styra samtalet med utgångspunkt i på förhand givna frågeställningar så ges den intervjuade möjligheten att ge svar med egna perspektiv, som i ett andra skede kan öppna för andra infallsvinklar och frågeställningar kopplat till uppsatsens frågeställningar (Denscombe 2018, s.269). Med slutna frågor hade den möjligheten inte funnits och intervjun hade kunnat ersättas med ett formulär. Kvalitén uppnås således genom att som intervjuare vara dynamisk och följsam men samtidigt styra intervjun så att samtalet kopplas till de frågeställningar uppsatsen handlar om (Denscombe, 2018, s.269).

Intervjutiden om trettio till fyrtio minuter var tillräckligt lång för att få uttömmande svar på frågorna, givet de avgränsningar som gjorts i uppsatsen. Möjligheten att ställa följdfrågor och låta lärarna ta ställning till, och resonera kring, olika tolkningar av kursplanens text gav mer empiri. Den flexibiliteten att risken för att förutfattade meningar minskar eftersom undersökningen utvecklas och förändrats något över tid, vilket Denscombe (2018, s.269) också framhäver är en styrka för semistrukturella intervjuer. Vidare lyfter Denscombe (2018, s.281) vikten av att ange tidsåtgång för intervjun vid förfrågan, vilket följts.

Det finns såklart en risk att som oerfaren intervjuare missar frågor som skulle kunnat ställts under intervjuernas gång, eller att omedvetet styra in lärarna på ett sätt som påverkar dennes svar, genom att bli drabbat av intervjuareffekten (Denscombe. 2018, s.277). Genom att återkoppla till frågeställningarna i den semistrukturella intervjun och ställa kontrollfrågor så försökte jag som intervjuare minska konsekvensen av sådan påverkan.

Med hjälp av åtta lärare, som inte står i någon intresserelation till varandra, är det möjligt att leta efter teman, för att öka trovärdigheten och bekräfta rimligheten i den data som samlas in och bearbetas för analys (Descombe, 2018).

Denscombe (2018, s.270) beskriver att personliga intervjuer inte bara har en organisatorisk fördel som en konsekvens av sin enkelhet att planera och analysera. Vidare antyds att den personliga intervju har en kvalitet i förhållande till gruppintervjuer eftersom den intervjuade inte kan påverka varandras yttranden när läraren besvarar frågor. Gruppintervjuer skulle dock

fört med sig fördelar att gruppens olika deltagare kan öppna upp för bredare diskussion. Men givet valet av uppsatsämne som berör ett politiskt dokument, kursplanen, så skulle en gruppintervju också kunna censurera de intervjuade till den graden att de inte vågar röra sig bortom en viss åsiktskorridor av rädsla att sticka ut. Således är personliga intervjuer den rimliga vägen att genomföra studien med.

Genom att avgränsa jämförelsen mellan kursplanerna till LGR 62 (1962) och LGR 22 (2022) kan skillnader på ämnets utveckling bli tydliga. Det gör också att uppsatsen blir mer kärnfull och relevant, givet att fokuset ligger på ekonomiska ramfaktorer och inte primärt en jämförelse mellan texterna (kursplaner).

Avslutningsvis kommer resultat och diskussionsdagen att lyfta fram svar alla relevanta svar för frågeställningarna, även de som står i konflikt med varandra. Dessa olikheter mellan de intervjuades svar och resonemang kring uppsatsens frågor skapar ett mångbottnat och transparent resultat vilket sammantaget ger studien sin kvalitet.

5.5 Metoddiskussion

Studiens syftar till att få svar kring hur lärarna upplever att deras yrkesutövning påverkas av ramfaktorer. För att få så nyanserade svar som möjligt behövs det möjlighet att ställa relaterade följdfrågor till svaren, varpå exempelvis en enkät eller förberett formulär inte blir tillräckligt dynamisk. Därför var det lämpligt att nyttja semistrukturella intervjuer som syftar till att både ha färdiga frågor på förhand som kompletteras med följdfrågor utifrån svaren som ges.

För att öka kvalitén i studien kompletteras intervjuerna med relevanta styrdokument, lagar och andra relevant dokument, i syfte att få bredd i analysen.

Jämförelsen mellan LGR62 (1962) och LGR22 (2022) syftar till att få en tidigare kursplan att jämföra med. Detta eftersom det allmänt kända sättet att reflektera kring hur sakers tillstånd är på en skala, oftast är att jämföra med hur det var.

6. Resultat

I kapitlet presenteras resultat från intervjuerna med de åtta lärare som genomförts. Lärare kommer att definieras med siffror, vilket innebär att till intervju 1 refereras till ”*lärare 1*” osv. Resultaten presenteras tematiskt med rubriker som finns uppräknade nedan, utan någon prioriteringsordning. Studiens frågeställningar, nedan, sorterar resultaten. Slutligen presenteras en läroplansanalys, där en jämförelse mellan studiens olika berörda läroplaner görs.

Påverkar Ekonomiska ramfaktorer kvaliteten i slöjdundervisningen, och i så fall hur?

- Stöd för inköp i läroplanen och dess påverkan på material i undervisningen
- Budgetens påverkan på materialinköp och undervisning
- Slöjdsalars utformning

Blir slöjdundervisningen olikvärdig givet skillnader i ekonomiska förutsättningar, och i så fall på vilket sätt?

- **Lärares uppfattning om undervisningens likvärdighet, elever förkunskaper och möjlighet till kreativitet**
- **Läroplansanalys mellan LGR62 och LGR22**

Påverkar ekonomiska ramfaktorer kvaliteten i slöjdundervisningen, och i så fall hur?

Stöd för inköp i läroplanen och dess påverkan på material i undervisningen

De intervjuade lärarna upplever att det saknas tydliga stöd i läroplanen vad gäller inköp av material, verktyg och maskiner till slöjdämnet. Flera lärare upplever inte något stöd i kursplanen (LGR 22) för att motivera inköp av maskiner eller andra saker som uppfattas kostsamma. *Lärare 3* påstår att slöjden är en verktygssport och menar med det att undervisningen blir bättre om det finns en stor variation av verktyg och maskiner att tillgå i undervisningen.

Intervjuaren: ”Enligt din uppfattning har det fått några konsekvenser när styrdokumentet har förändrats?”

Lärare: ”Absolut, det har ju öppnat för friskolorna. Stoppat mer pengar i fickan på ägarna punkt. Eftersom tolkningen då har varit att det står ingenstans att vi måste ha de här sakerna.

Vi följer bara. Styrdokumenten” (Lärare 2)

Lärare 2 menar vidare att LGR 22 ger ett så pass stort tolkningsutrymme att man kan komma undan med väldigt mycket utan att få skäl från granskande myndighet, vilket öppnar upp för friskolor att tjäna pengar och strunta i inköp till slöjden. En motsatt uppfattning om stöd för inköp i läroplanen har *Lärare 5* som anser att otydligheten i kursplanen möjliggör för läraren att skapa något eget, vilket är positivt. ”Ja, jag tycker att jag kan motivera mina inköp med vad som står i kursplanen, att man ska använda sig av olika. Tekniker och verktyg och så.” (Lärare 8). *Lärare 8* uttryckte att denne hade stödet eftersom kursplanen är tänkt att tolkas på det sätt som gynnar professionen, inte utifrån andra intressen främst. Vilket fungerar på dennes arbetsplats. De flesta av lärarna upplever att materialvalet påverkar undervisningen och vikten av att göra saker rätt och riktigt, med adekvat material.

Jag skulle inte uppleva att eleverna får känsla, alltså jag. Jag skulle inte uppleva att de skulle kunna omsätta ett dockföremål till verklig storlek alltså. Det går ju inte alltså när man jobbar med klädsömnad. Att sy miniatyrkläder ja, men då drar den passar inte i midjan men då är det 2 stygn du måste, du måste anpassa eller. (Lärare 3)

Under två av intervjuerna, *lärare 3 och lärare 8*, lyfte intervjuaren frågan kring om slöjden skulle kunna bedrivas med mindre material, exempelvis genom att sy dockkläder (¼ storlek) i stället för fullstora kläder. Svaret var att undervisningen skulle bli sämre eftersom känslan för det fullstora plagget, formen och proportionerna inte finns med i projektet då. Således anser inte de tillfrågade lärarna att slöjdundervisning kan göras billigare utan att tappa kvalitet, genom att dra ned på storleken av det som tillverkas.

Ja, jag övervägde väl på slutet. Jag skulle köpa syntet liksom så, men om jag tänker på (ortsnamn) här skulle jag aldrig kunna köpa bomull. Den blir dyrare. Jag vill ju jobba med naturmaterialull mycket, Så men det blir ju dyrare.

..//..

Det blir väldigt. Svårt att jobba när man inte har utrustning till flera elever utan det man får. Ja, man får nog sitta och vänta och så är det. Jag har ju varit i salar också, där det fanns 8 symaskiner när jag kom och sedan innan, men det var jättelänge sedan, innan terminen var slut så fanns det bara 5 som funkade. För de (symaskinerna) var ju från femtiotalet när jag kom ut på nittioalet och skulle jobba. (Lärare 7)

Lärare 7 fick övergå till att köpa in syntettyger som en konsekvens av låga budgetanslag. Vilket enligt *lärare 7* gav en sämre undervisning eftersom materialet inte gav samma känsla när det arbetades med. *Lärare 7* menar vidare att när eleverna måste köa till verktyg, som en konsekvens av för få verktyg eller fungerande maskiner, skadas kvalitén i undervisningen.

Budgetens påverkan på materialinköp och undervisning

I intervjuerna uppkom att lärarna upplevde att budgetens storlek hade förändrats över tid. 54 kronor per elev (*lärare 4*) är den lägsta budgeten en av lärarna angett som budget. Den högsta var 125 kronor per elev (*lärare 8*). Detta innebär att budgeten för slöjdlärarna skiljer sig avsevärt mellan skolor eller huvudmän.

Ja så att budgetarna och det gäller ju generellt har ju krympt och sen är det ju så här att, det beror ju alldeles på Vad skolans prioriteringar är. Slöjden är ett högstatusyrke på Skolan (lärarens skola), så har man ju oftast bättre i budget, för det är ju alltid en prioritering från ledningen. (*Lärare 1*)

Lärare 1 menar att dennes budget krympt över tid. *lärare 1 och 5* uppfattar att statusen på ämnet påverkar budgetens storlek på den aktuella skolan. *Lärare 2 och 6* lyfter dock att det inte är täljknivar till slöjden som kostar utan personalen på skolan, då snålar man på slöjdens utrustning (*lärare 6* lyfter explicit att inköp av verktyg kan spara kostnader i arbetstid).

Lärare 6 lyfter att budgeten kan vara liten förutsatt att salen är väl utrustad i maskiner och verktyg, *lärare 6* menar att med tilltagna inköp av utrustning kan arbetstid och kraft läggas på att planera bättre undervisning till gagn för elevernas utveckling. Vidare lyfter *lärare 6* att en stram budget förutsätter en mer genomtänkt planering som tar hänsyn till bristande ramfaktorer, exempelvis genom att prioritera bort nyanskaffning av verktyg.

Och sen, så får man och en gammal NO lärare till rektor och får höra liksom nyanställd rektor livrädd för att gå över budget mot huvudmannen och börja dra in på såna här små grejer. Det är personal som kostar inte täljknivar till slöjdsalen. (*Lärare 2*)

Bland de intervjuade lärarna råder olika meningar vad gäller ekonomiska förutsättningar för ämnet. En del av dem har inte någon brist i ekonomin för de mest basala inköpen, men några digitala verktyg eller dyrare maskiner finns det inte medel till oaktad motivering för inköp. ”...//...hittills har ju ledningen här gett mig helt fria händer. De litar på att jag lägger upp undervisningen och beställningar.” – nämner *lärare 8* som inte upplevt begränsningar för inköp och svarar på följdfrågan ” Och då upplever du alltså inte att ekonomin blir avgörande vid val

av hantverkstekniker, materialval och så vidare? - Läraren: Nej.” (Lärare 8). *Lärare 5* ger uttryck för att denne som en konsekvens av hög status på skolan eljest att rektorn har aktning för ämnet, kan köpa in det som denne anses behövs för undervisning, samt att denne har en välutrustad sal i maskiner. Däremot menar *lärare 5* att det inte finns möjlighet att investera i maskiner som tar in slöjden i samtiden, exempelvis vad gäller digital teknik. *Lärare 5* lyfter dessutom att lärarförberedelsemaskiner blir en besparande investering eftersom det inte behöver köpas in förädlad trä (hyvlat etcetera), således kan en kostsam investering vara en besparing i längden för verksamheten i stort.

Lärarna reflekterar över materialinköp/kostnader och flätar samman det med lärarens professionella förmåga. Kompetens och status (avseende synen på ämnet) är något som lärarna anser vara avgörande för hur bra undervisningen blir med de ekonomiska medel som finns. ”Kompetens absolut.” (Lärare 8). *Lärare 2* anser att en duktig slöjdlärare kan hitta överblivet material hos snickare så att det inte kostar någonting, om slöjdläraren känner snickerier runt orten som den har en personlig professionell relation med. *Lärare 2* fortsätter sitt resonemang med att beskriva hur slöjdundervisningen får sämre förutsättningar över tid, för det skyller han en allmän utveckling.

Och på den nivån det har gått utför i med svensk slöjdundervisning. För en rektor pratar med en annan rektor så får han ju höra. Vad har du, har du? Får han inte mer än så och säger ingenting, åh fan. (Lärare 2)

Lärare 2 lyfter att han sett en trend om att rektorer anställer en gammal byggjobbare som inte ställer samma krav som en utbildad slöjdlärare. *Lärare 2* fortsätter och menar att rektorer upptäcker att utbildade slöjdlärare inte ställer samma krav som en slöjdlärare, varpå det blir bekvämare för rektorn ekonomiskt. Även *lärare 8* instämmer i att det är viktigt med välutbildade slöjdlärare för att säkerställa en god undervisning.

Alltså, jag tror mer att det handlar om förra kommunen. Då jobbar jag inne i stan i (Ortsnamn) en liten stad och så jobbar jag ute på landsbygden och på olika skolor olika år och det var ju en skillnad på en mindre skola. De har ju ännu sämre förutsättningar för det. Man kan inte ha liksom en stor repertoar med material så det blir väldigt mycket att man släpar med sig för man vill att eleverna ska få ta del av. (Lärare 7)

Lärare 7 betonar att det inte fanns förutsättningar för att skaffa sig en bred repertoar av verktyg i alla skolor hon jobbat på. Dessutom ger *lärare 7* vittnesmål om att det finns en skillnad på vart skolan ligger, vilket innebär att ramfaktorerna kan skilja sig markant mellan olika skolor i samma kommun. *Lärare 2* menar vidare att LGR 22 ger ett så pass stort tolkningsutrymme att man kan komma undan med väldigt mycket utan att granskande myndighet har synpunkter, vilket öppnar upp för friskolor att spara pengar och strunta i inköp till slöjden. *Lärare 3* upplever inte att hon har stöd i kursplanen (LGR 22) för att motivera inköp av maskiner eller andra saker som uppfattas kostsamma. *Lärare 3* instämmer i påståendet att slöjden är en verktygssport.

Lärare 4 har inte tagit kunnat ta hjälp av kursplanen för att motivera inköp.

Lärare 5 anser att otydligheten i kursplanen möjliggör för läraren att skapa något eget, vilket är positivt. *Lärare 8* uttryckte att denne hade stödet eftersom kursplanen är tänkt att tolkas på det sätt som gynnar professionen, inte utifrån andra (ekonomiska) intressen främst. Vilket fungerar på dennes arbetsplats.

Under två av intervjuerna, *lärare 3 och lärare 8*, lyfte intervjuaren frågan kring om slöjden skulle kunna bedrivas med mindre material, exempelvis genom att sy dockkläder (1/4 storlek) istället för fullstora kläder. Svaret var att undervisningen skulle bli sämre eftersom känslan för det fullstora plagget, formen och proportionerna inte finns med i projektet då. Således anser inte de tillfrågade lärarna att slöjdundervisning kan göras billigare utan att tappa kvalitet, genom att dra ned på storleken av det som tillverkas.

Ja, jag övervägde väl på slutet. Jag skulle köpa syntet liksom så, men om jag tänker på (ortsnamn) här skulle jag aldrig kunna köpa bomull. Den blir dyrare. Jag vill ju jobba med naturmaterialull mycket, Så men det blir ju dyrare.

.../..

Det blir väldigt. Svårt att jobba när man inte har utrustning till flera elever utan det man får. Ja, man får nog sitta och vänta och så är det. Jag har ju varit i salar också, där det fanns 8 symaskiner när jag kom och sedan innan, men det var jättelänge sedan, innan terminen var slut så fanns det bara 5 som funkade. För de (symaskinerna) var ju från femtiotalet när jag kom ut på nittioalet och skulle jobba. (*Lärare 7*)

Lärare 7 fick övergå till att köpa in syntettyger som en konsekvens av låga budgetanslag. Vilket enligt *lärare 7* gav en sämre undervisning eftersom materialet inte gav samma känsla när det arbetades med. *Lärare 7* menar vidare att när eleverna måste köa till verktyg, som en konsekvens av för få verktyg eller fungerande maskiner, skadas kvalitén i undervisningen.

HTG; Huvudsaken Tiden Går.

Lärare 4 menar att han medvetet drar ut projekt på tiden för att spara pengar ”Urholkning eller bildhuggeri i årskurs 7 och det har vi dragit ut på en termin och det är väldigt lång tid för ett sånt projekt, men det är ju för att, pengarna att göra flera olika projekt inte finns där”

lärare 4. Det förekommer således övningar av karaktären *huvudsaken tiden går* (HTG) som syftar till att fylla ut tid framför att skapa meningsfulla övningar, ofta som en åtgärd syftande till att göra det bästa av bristande ramfaktorer.

Slöjdsalars utformning

Definitivt att det skulle (det behövas) finnas reglementet som säger att metallrum ska finnas och i det metallrummet ska det finnas det och det och det ska finnas rejält. Utsug ska finnas tillgänglig gasol till exempel. Det ska vara draget på det här sättet annars så kunde man inte ha den som slöjdsal. Så det där reglementet skulle ju verkligen funnits på plats och skulle behöva efterföljas av kommuner också så att kommuner och huvudmän förstår att slöjdverksamheten inte bara en pysselhörna, utan det är liksom det är en institutionell verksamhet där det handlar om. (Lärare 6)

Lärare 6 anser att det vore bra med en uppstyrning av vad en slöjdsal ska innehålla, *lärare 6* menar att det blir mer pysselhörna av slöjdsalar med den utveckling som varit och som denne upplever sker i vår samtid vad gäller salars utformning och inventarier, bland annat upplever denne att det sker som en konsekvens av otydligheten i LGR 22. Som exempel nämner *lärare 6* att det tog 25 år att komma till en punkt där nya hyvelbänkar köptes in av skolan denne arbetar på, eftersom rektorn bestämmer i slutändan vad som skolan ska och inte ska köpa.

Lärare 7 vittnar om elever som innan årskurs sju inte sytt på symaskin, ” jag har ju fått fler elever nu. Sista åren fick jag en som kom från andra kommuner. De hade ju aldrig sytt på symaskin” (*lärare 7*) troligtvis för att skolan (innan årskurs sju) inte haft råd med symaskiner fortsätter läraren, vilket således innebär att undervisningskvalitet inte sattes före ekonomiska intressen för skolan.

Den märker man ju också att den slöjdsalen jag är i dag, en dag i veckan, den är så liten så att det innebär svarvningen blir ju mer högrisk. Eftersom det är lättare att någon knuffar till. Jämfört med på fjällen, där hade vi ju dem så att det var relativt säkert. Så då blir det mer lokalens utrymme som blir begränsande. (Lärare 1)

Lärare 1 anser att lokalens utformning kan vara en begränsande ramfaktor.

Lärare 5 reflekterar också kring salarnas utformning och menar att en sal som inte har separat maskinrum inte är lika säker/bra för undervisningen som en väl tilltagen sal med

stora ytor och flera rum för olika ändamål ” Våldigt tätt var det ju alla de här nära alltså en bänk var jättenära bandsågen till exempel så. Ja, man fick, ja, jag skulle säga så här, man fick stanna upp den andra” (Lärare 5).

Lärare 4 vittnar om och upplever att kommunens centralt anställda tjänstemän utformar innehållet i slöjdsalen efter eget tyckande och utan stöd i styrdokument.

Blir slöjdundervisningen olikvärdig givet skillnader i ekonomiska förutsättningar, och i så fall på vilket sätt?

Lärares uppfattning kring likvärdighet och möjligheten till kreativitet i undervisningen.

Lärare 4, 6 och 8 anser att LGR 22 är en grund till att undervisningen inte blir likvärdig.

Lärare 6 liknar utvecklingen i slöjdsalarna med hur miljonprogrammen mår, en stor investering då som hamnat i glömska och förfallit. ”Ja, fast jag är ganska glad att det är så fritt måste jag ju säga, men jag förstår inte hur det ska kunna vara likvärdigt.” (Lärare 8).

Samma lärare anser att det vore bättre om läroplanen styrde mer ur ett likvärdighetsperspektiv, även om det är skönt att ha frihet som lärare som LGR 22 (2022) medger.

Men jag upplevde att det var så mycket. Roligare och mer kreativa saker som skapades när eleverna fick vara med och bestämma som individer. Alltså om läraren bestämmer vad hela gruppen ska utföra. Så kan det också vara en anpassning till ekonomin. Det är klart att mitt arbetssätt var mycket dyrare. (Lärare 1)

”Intervjuaren: Skulle man kunna säga att barnen får sämre förutsättningar vad gäller utloppet för deras kreativitet i takt med att du får mindre pengar?”

Lärare 1, 2, 3, 4, reflekterar och uttrycker att den undervisningen där eleverna får utlopp för sin kreativitet blir dyrare eftersom det förutsätter en större mängd materiel och bredare repertoar av verktyg. En stram budget ställer således krav på mer strömlinjeformad undervisning. Med en välutrustad slöjdsal främjar man elevernas kreativitet, vilket ger en kvalitativ undervisning. *Lärare 2* anser att undervisningen blir bättre om eleverna får ta ut

svängarna i sina arbeten, men framhäver också att denne blir mer skicklig som lärare eftersom det kan ta ut svängarna i kreativiteten. *Lärare 4* vittnar om att han bara kan låta de duktigaste eleverna få mer utlopp för sin kreativitet av budgetskäl. Angående gjutning: ”Det har jag liksom inte råd med så att jag har valt att lägga det som kanske en extrauppgift efter ett stort arbetsområde om någon blir färdig så.”- *Lärare 4*. Således blir resultatet att en betydande del av de intervjuade lärarna anser att elevernas möjlighet att få utlopp för eljest öva upp sin kreativa förmåga får stå tillbaka till förmån för ekonomiska begränsningar, eftersom en mer tillåtande och kreativ undervisning innebär en större kostnad.

Så att jag fick göra en liksom en liten habrowink (abrovink) där så att och då säger jag så här, ja, men ni kan ni kan gå till Claes Ohlson och köpa det här och så förbörade vi och fixade så att det påverkar ju på så sätt. (Lärare 3)

Lärare 3 lyfter fram att elevernas föremål blir mindre med tiden som en konsekvens av budgetneddragningar. *Lärare 3* uppmuntrar eleverna att själv (bekosta) köpa delar från Claes Ohlsson för att färdigställa de projekt som de bygger i skolan då budgeten inte medger för mer inköp.

Läroplansanalys mellan LGR62 och LGR22.

Textmässigt skiljer sig LGR 62 (1962) och LGR 22 (2022) åt väsentligt. Borg (1995, s.62–63) beskriver hur LGR 62 (1962) på ett detaljrikt och direkt sätt styr både innehåll och lärarens ramfaktorer vad gäller salars utrustning.

”Förslag på lämplig inredning och utrustning av lokaler för textilslöjd har utarbetats av Skolöverstyrelsen. Maskiner och verktyg skall finnas i efoderligt antal” (Skolöverstyrelsen, 1962, s.323)

Citatet om Skolöverstyrelsens utarbetade förslag till inredning i trä och metallslöjd återfinns också (Skolöverstyrelsen. 1962), dock ej i LGR 22 (2022). I LGR 22 (2022) anger kommentarmaterialet att de lokala förutsättningarna är avgörande för lärarens beslut om bland annat progression i undervisningen. Rent semantiskt är det inte en styrning utan en odefinierad möjlighet för läraren att utifrån de lokala ramfaktorerna köpa in det som tilldelad budget medger. En metod som är väl överensstämmandes med nyliberal teori där ansvaret skjuts ner så långt i organisationen som möjligt, utan direkt styrning ovanifrån.

Kommentarmaterialet i LGR 22 (2022) hänvisar till: ”Slöjdläraren beslutar om hur progressionen ser ut utifrån sin planering av undervisningen, elevgruppen och lokala förutsättningar” (2022).

Det viktiga, sett ur grundskoletidens perspektiv, är att undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla både bredare och djupare kunskaper om olika verktyg, redskap och maskiner, deras användning, möjligheter och begränsningar. Samtidigt får eleverna också möjligheter till en allt större begreppsrepertoar genom att verktygen, redskapen och maskinerna benämns. (Skolverket, 2022)

Ovan återfinns ett annat något styrande citat som också berör ramfaktorererna. Men meningen för ovan citat kan språkligt inte anses styra utrustningen läraren skall ha till förfogande, återigen blir det således de lokala förutsättningarna / ramfaktorererna som beslutar.

Över tid är förändringen i läroplanerna inte något som sker fort. Borg (1995) beskriver hur texterna blir mer generaliserande över den tiden 1962–1994. Något som medger mer tolkningsutrymme till läraren samtidigt som den oerfarne läraren får mindre stöd i att tolka ut vad den ska göra för att uppfylla kursplanen. Förändringen sker i linje med vad som anses önskvärt enligt definitionen av nyliberal teori eftersom makten flyttas från en central myndighet mot individen/läraren.

Ett exempel på hur ramfaktorererna förändrats är materialgemensamma salar, vilket nämns av Hasselskog & Ekström (2015. s58). Dessa salar hade inte kunnat byggas med LGR 62 (1962) styrningar om salars utrustning, eftersom det var Skolöverstyrelsen som styrde utformning och inventarierna via kursplaner med bilagor till kursplanerna (Skolöverstyrelsen, 1962).

Förändringen sker helt i linje med Nyliberal teori där styrningen från en central myndighet flyttats ner till lokala huvudmän att besluta om, eftersom Skolverket inte styr slöjdsalars utformning.

Sammanfattningsvis är läraren inom ramen för LGR 22 (2022), till skillnad från Skolöverstyrelsen LGR 62 (1962), inte är garanterad en i huvudsak likvärdigt utrustad sal. Salens utrustning är en viktig del av ramfaktorererna, oavsett vilken skola den kommer till utifrån skillnaden i kursplanerna. Således skiljer sig ramfaktorererna, för läraren att skapa en likvärdighet i undervisningen, sig åt markant mellan de två ovan olika kursplanerna.

7. Diskussion och slutsatser

I detta kapitel kommer slutsatser dras och diskuteras utifrån resultatet och tidigare forskning. Kapitlet struktureras, utöver 7.1 och 7.2, med hjälp av underrubrikerna;

- **Ramfaktors inverkan på undervisningen.**
- **Likvärdigheten.**
- **Vem är det som bestämmer innehållet i slöjdundervisningen?**

Ramfaktors inverkan på undervisningen

Lärares förutsättningar att planera för genomförandet av undervisningen har förändrats över den tiden som varit mellan Skolöverstyrelsens LGR 62 (1962) och Skolverkets LGR 22 (2022). Förändringen har troligtvis skett med stark påverkan av nyliberal teori då makten förflyttats ner så långt det är möjligt och individens intressen ställs främst, myndigheten lägger sig således inte sig i utförandet av skolans verksamhet i den mån Skolverket anser att de kan överlåta ansvaret till kommuner eljest huvudmän.

Huruvida det är läraren eller rektorn ansvaret för undervisningens innehåll har flyttats ned till går att diskutera, även om det vore önskvärt att det vore så ur ett nyliberalt perspektiv. Eftersom det insamlade materialet ger tecken på att det är andra än läraren som bestämmer, *Lärare 2* menar i materialet att huvudmannen ofta sparar in på den minsta budgetposten, läromedel, samtidigt som *lärare 4* vittnar om att kommunens tjänstemän bestämmer om slöjdsalars utformning utan försäkran om rätt kompetens för saken. Förvisso skapas fortfarande undervisning med hänsyn till de lokala förutsättningarna vilket är vad som föreskrivs, men elevernas möjlighet att påverka vad de vill tillverka för något i slöjden minskar med hög sannolikhet kraftigt som en konsekvens av dessa tecken på verklighet. Således är det rimligt att anta att läraren inte har makten över undervisningens innehåll, då andra intressen väger tyngre vilket för oss in på Borgs (1995) den verkliga läroplanen. Dessutom förefaller sig det med hög sannolikhet vara som så att eleverna i lägre utsträckning får möjlighet att få utlopp för sin kreativa förmåga i slöjden.

Det insamlade materialet visar också på att andra intressen än lärarens har en stor påverkan på utfallet vad gäller tilldelning av ramfaktorer för undervisningen. Det insamlade materialet

visar även tecken på att det inte är kunniga lärare som i slutändan avgör hur salen ska se ut eller utrustas. Eftersom anvisningar för hur skolor ska byggas och utformas, enligt Skolöverstyrelsens anvisningar, har försvunnit och ersatts med Boverkets (2023) exempelsamling kring hur skolor kan byggas.

Konsekvensen för läraren blir, av undersökningen att döma, generellt sämre tilldelning av *ramfaktorer*. Eftersom läraren inte har garanterad någon utrustning alls i LGR22 (2022) för att bedriva undervisning i ett ämne där utrustningen är central för undervisningen, då slöjd inte är ett teoretiskt ämne i huvudsak. Resultatet visar vidare på att statusen för ämnet på den aktuella skolan blir avgörande, inte kursplanen. Det innebär att investeringar, Wahlstén (2017) exemplifierar möjliga möjligheter, som kan vara önskvärda sett utifrån ett undervisningsutvecklingsperspektiv uteblir

Utifrån den tidigare forskningen bekräftar denna studie att ramfaktorerna blir begränsande i val av hantverkstekniker, samt att begränsningen inte är på didaktisk grund vilket påpekas av Jeansson (2017) avseende textilslöjden med vävstol som exempel. Dessutom visar resultaten i denna studie att metallslöjden prioriteras bort som en konsekvens av ramfaktorer, vilket även ses tecken på i den nationella utvärderingen av slöjd (Hasselskog & Ekström, 2015) givet att förekomsten av metallslöjd i undervisningen är sparsam. Således visar insamlat material på att kvalitén på undervisningen rimligtvis kan anses vara sämre, eller beroende på hur kursplanen tolkas odefinierbart kvalitativ utifrån kursplan och kommentarmaterial i LGR 22 (2022), som en konsekvens av de bristfälligt tilldelade ramfaktorerna som förekommer på en majoritet av de skolor som de åtta lärarna som intervjuats arbetar på. Enligt LGR 62 (Skolöverstyrelsen, 1962) hade detta stridigt mot flertalet styrdokument från den kursplanen, det går även att ana synpunkter från den lokala skolstyrelsen avseende tilldelade ramfaktorer om deras kursplan gällt.

Likvärdigheten.

Undervisningen är utifrån denna studie att betrakta som olikvärdig utifrån det empiriska material som samlats ihop. Då ramfaktorerna skiljer sig åt väsentligt enligt studiens resultat. Dessutom har inte läroplansanalysen/jämförelsen av LGR 22 (2022) och LGR 62 (1962) visat bevis på att ramfaktorerna för undervisning i slöjd är likvärdiga mellan skolor med LGR 22 (2022). Skillnaderna tar sig i uttryck i salars utformning, salars utrustning och förbrukningsmaterial. Frohagen (2023) lyfter fram vikten av adekvat utrustade salar för

ämnets verksamhet. Samtidigt bekräftar Frohagen (2023) att skolans budget sätter begränsningar, vilket denna studie visar tydliga exempel på från verkligheten, exempelvis (*lärare 7*) där antalet symaskiner var fem stycken fungerande vid terminens slut och åtta när terminen startade. Där skall det göras tydligt att en slöjdgrupp är upp till 16 elever och att symaskin är en allmänt erkänd vital maskin för textilslöjd.

Den nationella utvärderingen av slöjd som visar på att förekomsten av metallslöjd sparsamt förekommande (Hasselskog & Ekström, 2015. s101), får stöd i studiens resultat. *Lärare 6* menar exempelvis att slöjdamnet blir mer en pysselhörna när exempelvis metallslöjdsal kan väljas bort, utifrån kursplanens formuleringar, för att det inte står att det ska finnas och vad som ska finnas i den.

Även skollagarna som gällde under respektive kursplan visar på skillnader i synsätt på likvärdighet. Skollagen 2010:800 (Regeringen) nämner att det inte ska råda något absolut likvärdighet mellan skolorna, hur olikvärdig skolorna får vara i undervisningen får vara finns dock inte defilerat. Detta är att jämföra med skollagen från 1962 (Riksdagen) som ger den lokala skolstyrelsen i uppdrag att tillse enhetlighet i kommunens skolor, vilket går att likställa med att tillse likvärdighet.

Vidare kan en dra slutsatsen att ingen av de intervjuade lärarna vänder sig mot att en mer styrande kursplan skulle vara sämre eller mindre kvalitativ, även om det innebar mindre frihet för läraren. De lärarna som gett svar i frågan antyder att en mer likvärdigt utrustad slöjdsal skulle ge en större likvärdighet för undervisningen mellan skolor över riket.

Det som gör slöjdundervisningen olikvärdig kan anses ha att göra med ekonomiska prioriteringar (ramfaktorer). Här kan ramfaktorerna innefatta salars utformning, salars utrustning och förbrukningsmaterial med mera.

Sammanfattningsvis kan studien konstatera att det inte är säkert att slöjdundervisningen uppfyller §9 i skollagen (2010:800) om likvärdighet, utifrån de olikheter som de intervjuer som genomförts belyser. Regeringen (2010) anger dock ”Likvärdighet betyder inte likformighet eller att alla elever ska få lika mycket resurser.” (Regeringen, 2010). Det innebär att det går att tolka en politisk vilja att det inte ska råda, i dagligt tal, millimeterrättvisa, mellan skolor och huvudmän. Det innebär att det är rimligt att förvänta sig viss skillnad vad

gäller tilldelning av medel till undervisningen. Hur stor den skillnaden får vara får bedömas utifrån vad eleverna ska lära sig. Vad eleverna ska lära sig är inte tydlig i LGR 22 (2022) när den jämförs med Skolöverstyrelsens LGR 62 (1962). Således är en rimlig tolkning att LGR 62 (1962) är en bättre lämpad, tydligare, kursplan för att skapa förutsättningar för likvärdigheten i ett skolsystem där skolans huvudmän är kommunerna.

Vem är det som bestämmer innehållet i slöjdundervisningen?

Vad gäller läroplansanalys så belyses det att det finns tre nivåer vad gäller tolkning av kursplaner; *den läroplan som avses att genomföras, lärarens tolkningar, den verkliga läroplanen* (Borg, 1995).

Det andra skicket, lärarens tolkningar, skulle kunna rymma även rektorns/huvudmannens tolkningar. Resultatet visar att rektorn och huvudmannens tolkningar också är av vikt är av anledningen att tre lärare i undersökningen uttrycker att rektorers eljest huvudmännens uppfattning om ämnet är direkt avgörande för resurstilldelningen. De lärare som vittnar om goda resurser i undersökningen har gemensamt i att de har hög status eljest tilltro hos sina rektorer. Således handlar ramfaktorers utformning i första hand om rektorns inställning till ämnets status och inte till kursplanens skrivningar, vilket Borg (1995) beskriver som den verkliga läroplanen. Enligt *Lärare 4* som vittnar om att kommunens (huvudmannens) tjänstemän bestämmer om utrustningen i salen utifrån tjänstemannens prioriteringar. Således kan det konstateras att det inte är självklart att Skolverkets intressen och vaga styrningar styr undervisningen i ämnet slöjd.

7.1 Implikationer för undervisningen

Studien syftar till att synliggöra ramfaktorernas konsekvenser för undervisningens genomförande och kvalitéer. Studien medvetandegör läsaren om ramfaktorers påverkan.

Studien kan väcka diskussion om hur skolan ska styras för att nå likvärdighet, eller enhetlighet, i undervisningen mellan skolornas olika huvudmän. Eftersom alla barn har en rätt till en god undervisning, oavsett vilken skola barnet går på i riket, så är likvärdigheten relevant även för slöjden.

Studien skulle kunna inspirera till att fundera över vad slöjden ska utrustas med idag utifrån samhällets behov?

Slutligen är en förhoppning att denna studie kan skapa förutsättningar för en diskussion om hur läroplaner ska utformas för att nå avsedd effekt i målet, med hjälp av att se vad som finns i backspegeln, historien.

7.2 Vidare forskning

Resultatet visar på att slöjden förändrats anmärkningsvärt över tiden studien sträcker sig över. Studien har jämfört en äldre kursplan från 1962 (1962) med LGR 22 (2022). Utifrån de skillnader mellan de kursplanerna och de resultat de semistrukturella intervjuerna gett så vore det av intresse att undersöka nedanstående ämnen, utan rangordning:

- Slöjdläroplanerna ser olika ut trots att kursplanerna är densamma för riket, vad är skillnaderna, vad får skillnaderna för konsekvenser för ämnet?

Slöjdläroplanerna ser väldigt olika ut beroende på vilket lärosäte studenten väljer. Kan en slöjdläroplan som enbart utbildar sig i det ena huvudsakliga materialet verkligen få undervisa i ett ämne med flera huvudsakliga material. Eller ska träslöjdläroplaner bara undervisa i trä, textilläroplaner i textil och metalläroplaner i metall?

- Hur skiljer sig nybyggda slöjdsalar utformning och utrustning från 1800 talet fram tills idag?

Salars utrustning är ett eget ämne för sig. En sammanställning om utvecklingen skulle kunna leda slöjden in i framtiden. Vad skulle en sal behöva ha för utrustning för att ge förutsättningar för kvalitativ undervisning, en lista som kan inspireras av Skolöverstyrelsen?

- Kan nationella prov i slöjd kompensera för otydligt skrivna kursplaner?

Det är allmänt känt att nationella prov håller tillbaka fenomenet såsom betygsinflation samtidigt som proven ger läraren något att arbeta mot i sin undervisning. Skulle ett sådant prov gynna slöjden i syfte att göra undervisningen likvärdig och således kompensera för en otydlig kursplan?

- Vad betyder ett betyg i slöjd egentligen, givet att undervisningen skiljer sig åt avsevärt mellan skolor och huvudmän?

Om en elev lär sig att sticka eller att tälja så kommer elevernas betyg inte visa detta, eftersom båda hantverken är lika mycket värda betygmässigt (Skolverket, 2022). Men inte heller kan betygen visa huruvida eleven är en framtida möbelsnickare eller riktigt duktig på handarbete. Vad betyder ett betyg i slöjd egentligen, är en fråga någon borde reda ut. Detta är i synnerhet intressant i ett samhälle där det är dygdigt att kunna mäta resultat.

- Skulle en läroplan i slöjd likt LGR 62 gynna ämnet, där slöjd delas i två ämnen?

Är det verkligen bra att ämnet är ett? Samhällsorienterande ämnen är fyra ämnen med fyra olika betyg, varför kan inte slöjden vara två ämnen med varsitt betyg då det trots allt är skillnad på bearbetning av olika material i det avseendet att olika material ställer olika krav i handhavandet av materialet.

8. Referenser

Böcker:

Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. (Fjärde upplagan). Lund: Studentlitteratur.

Linde, G. (2021). *Det ska ni veta!: en introduktion till läroplansteori*. (Fjärde upplagan). Lund: Studentlitteratur.

Lundgren, U.P., Säljö, R. & Liberg, C. (red.) (2017). *Lärande, skola, bildning*. (Fjärde utgåvan, reviderad). Stockholm: Natur & Kultur.

Nilsson, G. (1938). *Slöjdsalar, -redskap, -verktyg m.m. för gosslöjden*. Arlöv: Skriv- och ritboksaktiebolaget.

Avhandlingar, magisteruppsatser och vetenskapliga artiklar:

Braun, V. and Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2). pp. 77-101. ISSN 1478-0887 Available from:
<http://eprints.uwe.ac.uk/11735>

Jeansson, Å. (2017). Vad, hur och varför i slöjdämnet – textillärares uppfattningar om innehåll och undervisning i relation till kursplanen.

Wahlstén, R. (2017). *Den svenska skolslöjden: En studie om slöjdämnets utveckling och nuläge i Sverige* (Master's thesis, Åbo Akademi). Borg, K. (1995). *Slöjdämnet i förändring: 1962-1994*. Linköping: Univ., Institutionen för pedagogik och psykologi.

Styrdokument, och lagtext, gällande och ej längre gällande:

Den nya skollagen: för kunskap, valfrihet, och trygghet : regeringens proposition 2009/10:165. (2010). Stockholm: Riksdagens tryckeriexpedition [distributör].

Sverige. Skolöverstyrelsen (1944). *Folkskolebyggnader: anvisningar och bestämmelser angående byggnader för folkskoleväsendet*. Stockholm:

Sverige. Skolöverstyrelsen (1955). *Skolbyggnader: anvisningar och bestämmelser angående byggnadsföretag för skolväsendet*. Stockholm:

Skolbyggnader: anvisningar för planering av byggnadsföretag inom det allmänna skolväsendet utfärdade av Kungl. Skolöverstyrelsen den 1 juni 1961. [D. 1]. (1961). Stockholm:

Skolbyggnader: anvisningar för planering av byggnadsföretag inom det allmänna skolväsendet utfärdade av Kungl. Skolöverstyrelsen den 1 juni 1961. [D. 1]. Andra tryckningen 1964 (1961). Stockholm:

Skolöverstyrelsen (1962). *Läroplan för grundskolan 1962*. Stockholm: Skolöverstyrelsen

1962 års skollag, skolstadga och läroplan för grundskolan. (1962). Stockholm:

Skolbyggnader: anvisningar för planering av byggnadsföretag inom det allmänna skolväsendet utfärdade av Kungl. Skolöverstyrelsen den 1 juni 1961. [D. 2]. (1964). Stockholm:

Sverige. Skolöverstyrelsen (1969-1972). *Skolöverstyrelsens skriftserie. Skolbyggnader*. Stockholm: SÖ-förl..

Sverige. Skolverket (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Skolverket.

Sverige. Skolverket (2011). *Kommentarmaterial till kursplanen i slöjd*. Stockholm: Skolverket.

Sverige (2020). *Skollagen (2010:800)* https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800/

Skolverket (2022) *timplan för grundskolan*.

<https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/timplan-for-grundskolan>

Skolverket. (2022). *Kursplan för slöjd*:

<https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr22-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet?url=907561864%2Fcompulsorycw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DGRGRSLJ01%26tos%3Dgr&sv.url=12.5dfce44715d35a5cdfa219f>

Sverige. Skolverket (2022). *Kommentarmaterial till kursplanen i slöjd – grundskolan*

[Elektronisk resurs]. Skolverket. <https://www.skolverket.se/getFile?file=9804>

Rapporter och övrigt:

Arvidsson, H. & Johansson, S. (2002). *Säker arbetsmiljö i trä- och metallslöjd och trätekniska utbildningar*. Solna: Ekelund.

Boverket (2023) *Skolor och förskolor Exempelsamling*.

<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/arkitektur-och-gestaltad-livsmiljo/arbetsatt/skolors-miljo/skolor-och-forskolor/>

Facebook (2024). Nationellt centrum för slöjdutbildning.

<https://www.facebook.com/groups/centrumforslojd>

Hasselskog, P., & Ekström, A. (2015). Slöjd i grundskolan : En nationell ämnesutvärdering i årskurs 6 och 9. Hämtad från Fritzes website:

<https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:liu:diva-125434>

Lundgren, U. P (1984): ramfaktorteorins historia. *Skeptron nr 1, s69-81*.

Sveriges riksdag (2010): Skollagen 2010:800. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800/

Skolverket. (2015). Slöjd i grundskolan: en nationell ämnesutvärdering i årskurs 6 och 9 (Skolverkets rapport, 425). Stockholm: Fritzes

Skolverket (2023). Jenny Frohagen, praktiska och estetiska ämnen- Grundskola åk 1-9 Modul: undervisning i slöjdamnet. *Del 2: Slöjdamnet som ett sammanhållet kunskapsämne.*

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed [Elektronisk resurs]*. (Reviderad utgåva). Stockholm: Vetenskapsrådet.

Ej hittade originalkällor:

Folkskolebyggnader. (1947). Stockholm: Kungl. skolöverstyrelsen.

Intervjuer:

”Lärare 1”. Yrkesverksam slöjdlärare i norra Stockholmsregionen. Intervjuad 2024-02-06

”Lärare 2”. Yrkesverksam slöjdlärare i norra Stockholmsregionen. Intervjuad 2024-02-06

”Lärare 3”. Yrkesverksam slöjdlärare i norra Stockholmsregionen. Intervjuad 2024-02-20

”Lärare 4”. Yrkesverksam slöjdlärare i Skåne. Intervjuad 2024-02-27

”Lärare 5”. Yrkesverksam slöjdlärare i norra Stockholmsregionen. Intervjuad 2024-02-06

”Lärare 6”. Yrkesverksam slöjdlärare i Stockholmsregionen. Intervjuad 2024-02-28

”Lärare 7”. Yrkesverksam slöjdlärare i Dalarna. Intervjuad 2024-02-07

”Lärare 8”. Yrkesverksam slöjdlärare i Östergötland. Intervjuad 2024-02-26

8.1. Bilagor

Informerat samtycke

Datum

Till lärare i klass:

Arbetandes vid skola:

Slöjdlärare.

Jag heter Christoffer Hörnhagen och studerar till lärare vid Stockholms universitet. Denna termin skriver jag en uppsats i ämnesdidaktik. Syftet är att med hjälp av intervju undersöka hur ekonomiska förutsättningar påverkar undervisningen. Jag kommer att spela in intervju som genomförs med semi strukturell karaktär.

Med anledning av detta vill jag fråga dig om du kan tänka dig att delta i denna studie genom en inspelad semistrukturerad intervju. Materialet kommer att behandlas konfidentiellt, dvs. ditt och skolans namn kommer att vara anonyma. Du kan även när som helst avbryta deltagandet utan närmare motivering. Det insamlade materialet kommer att sparas på ett säkert sätt under den tid som arbetet pågår och endast att användas i vetenskapligt syfte och inte lämnas ut till utomstående. Stockholms universitet är personuppgiftsansvarigt för personuppgifter. Om du inte önskar delta i undersökningen respekterar jag naturligtvis det. Jag ber dig fylla i nedanstående talong och lämna den till mig senast innan intervjun påbörjas. Om du har några frågor eller funderingar angående mitt arbete, är du välkommen att höra av dig. Min e-mailadress är: christoffer.hornhagen@gmail.com

Hälsningar

Christoffer Hörnhagen

För och efternamn

Jag **vill** delta i undersökningen.

Jag **vill inte** delta i undersökningen.

Lärarens namn: _____

**Stockholms
universitet**

Stockholms universitet/Stockholm University
SE-106 91 Stockholm
Telefon/Phone: 08 – 16 20 00
www.su.se